

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ

УДК 159.923:140.8

ТИТОВ Іван Геннадійович

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Полтавського
національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

ПСИХОЛОГІЯ СВІТОГЛЯДУ: ОСОБИСТІСНИЙ КОНТЕКСТ

У статті досліджено проблему функціональної ролі світогляду у структурі особистості. Схарактеризовано його зв'язок зі спрямованістю особистості, її когнітивним компонентом, компонентом досвіду, характером та регуляторним компонентом. Аргументовано, що вказані зв'язки виявляються в процесі життєдіяльності особистості: при здійсненні нею життєвих виборів, вирішенні життєвих задач, вибудовуванні та реалізації стратегії власного життя.

Ключові слова: *особистість, світогляд, життєвий вибір, життєва задача, життєва стратегія, індивідуальний стиль життя.*

Постановка проблеми. Конкретно-психологічне дослідження світогляду передбачає поряд із розкриттям реальних форм його існування в індивідуальній свідомості [25] також аналіз особливостей його представленості в структурі особистості. Необхідність такого аналізу визначається, з одного боку, трактуванням світогляду як атрибутивної характеристики особистості (згадаймо слова С.Л. Рубінштейн про те, що особистістю «є людина, в якій є власні позиції, своє яскраво виражене свідоме ставлення до життя, світогляд, якого вона дійшла внаслідок великої свідомої роботи» [22, с.638]), а з іншого – недостатньою експлікованістю та теоретичною відрефлексованістю специфіки власне особистісного модусу його функціонування.

З огляду на це, є **мета** даної статті полягає у теоретичному розгляді особливостей співвідношення світогляду особистості з іншими компонентами, що утворюють її структуру. Задля її досягнення будемо спиратись на запропоновану нами інтегративну модель структурно-функціональної організації особистості [24], згідно якої особистість як інтегративна якість індивіда, що характеризує міру

представленості в ньому культурних форм та забезпечує продуктивну реалізацію основних особистісних функцій, структурно репрезентована компонентами спрямованості, досвіду, характеру, когнітивним та регуляторним компонентами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розпочнемо з аналізу особливостей взаємодії світогляду зі *спрямованістю особистості*. Відразу ж зауважимо, що така взаємодія виявляється двояким чином: з одного боку, світогляд, традиційно трактований як вищий ієрархічний рівень спрямованості особистості [21], у цілому визначає зміст та основні напрями життєдіяльності людини, з іншого – є похідним від тих ціннісно-сміслових утворень, котрі задаються стійкою ієрархією її відносин зі світом. Тому логіка подальшого викладу буде наступною: спочатку ми звернемося до розкриття психологічних механізмів репрезентації та трансформації у світогляді глибинної смислової структури особистості, а потім відстежимо його зворотній вплив на спрямованість.

Для конкретизації загальних зв'язків світогляду особистості з її ціннісно-сміисловою сферою доцільно спертися на уявлення про *особистісну динамічну смислову систему* [2; 8; 17]. Д.О. Леонтьєв визначає її як відносно стійке автономне ієрархічно організоване особистісне утворення, котре, забезпечуючи «структурування відносин суб'єкта зі світом та надання стійкості структурі цих відносин» [17, с.238], характеризує вищі рівні смислової регуляції життєдіяльності. В їх основні лежать *особистісні цінності* – укорінені в особистості внутрішні носії соціальної регуляції, що переживаються як кінцеві орієнтири бажаного/належного стану речей з точки зору стратегічних цілей розвитку як особистості, так соціальних груп і соціокультурних систем [17, с.227-231]. Для забезпечення ціннісної орієнтації суб'єкта у світі та реалізації функції смисло- й мотивування вказані інстанції не обов'язково мають усвідомлюватися ним. Але у разі *їхнього усвідомлення та генералізації¹ стосовно широкого кола кардинальних питань людського буття, прийняття та інтеграції до загального циклу самосвідомості набір таких особистісних цінностей набуває характеристик світогляду*. В змістовому аспекті це виявляється в тому, «що в найважливіших смисложиттєвих (а відтак світоглядних) питаннях будь-який суб'єкт світогляду схильний обґрунтовувати власну позицію як всезагальну вимогу, котра впливає

¹ Внутрішній механізм генералізації полягає у здійсненні суб'єктом складних рефлексивних співвіднесення окремих особистісних цінностей з більш широкими та загальними проблемними контекстами життя, а також “із тим, що є більшим за... індивідуальне життя та не обірветься з його фізичним припиненням” [8, с.87].

із сутності людини або світового порядку речей» [19, с.69]. Стаючи таким чином позаситуативною опорою, відносно самостійним психологічним планом, безпосередньо не захопленим поточним плином подій, світоглядні переконання та ідеали визначають характер спрямованості особистості – утворюють той полюс абсолютних, кінцевих причин, цілей, цінностей та смислів, «відносно якого особистість здійснює відлік власної поведінки та ладу думок як належність, обов'язковість, справедливість, правоту тощо» [19, с.77]. Для того, аби ці мислимі максими увійшли до складу спрямованості особистості, стали дієвими регуляторами її життєдіяльності, необхідний «спеціальний акт цілепокладання, що створює мовби індивідуальні дублікати таких світоглядних ідеалів, котрі в цьому випадку конкретизуються з урахуванням вже існуючих схильностей та можливостей суб'єкта» [11, с.40].

Втілені таким чином у спрямованості світоглядні інстанції утворюють вищі її шаблі, забезпечуючи у разі виникнення боротьби мотивів, суперечності між цінностями і смислами, мотивами і цілями, цілями та засобами їхнього досягнення *акти вибору з-поміж конфліктуючих між собою спонукань, внаслідок чого утворюється більш-менш центрованої та стійкої ієрархічний контур субординаційно-координаційних відносин між провідними мотиваційно-ціннісними структурами особистості*. Подібний до зазначеного погляд на світогляд як інструмент ієрархізації мотиваційно-ціннісних особистісних утворень висловлює Л.І. Божович. На її думку, психологічна функція світогляду полягає в тому, що «втілюючи в собі ідеали особистості, він, таким чином, організує всі її спонукання, всю поведінку», внаслідок чого ієрархічна структура мотивів набуває стійкості та свободи від зовнішніх впливів [6, с.436-437].

Особливо рельєфно участь світогляду в процесах свідомого вибудовування особистістю змістової спрямованості власної активності виявляється при здійсненні нею *тактичних та стратегічних життєвих виборів*² [4; 14]. Так, при реалізації

² Тут слід уточнити, що до цього процесу залучаються й інші особистісні змінні (достатньо ґрунтовно проаналізовані, наприклад, у [16]), проте, саме світогляд, як буде показано нижче, відіграє провідну роль у конструюванні загальних підстав та формулюванні критеріїв оцінки різних альтернатив, виступаючи внутрішньою, іманентно притаманною людині детермінантою прийняття життєвого рішення та вчинкової реалізації відкритих цим рішенням можливостей. «Життєвий вибір, – зазначає у зв'язку з цим О.О. Комлев, – розуміється як взірць реальної поведінки..., в якому відображається

тактичних виборів, пов'язаних з вирішенням людиною протиріччя між різними ціннісно значущими для неї прагненнями та обов'язками, суб'єктивне прийняття або відкидання однієї з усвідомлених ціннісних опозицій буде ґрунтуватись на констатації ступеня її відповідності своїм усталеним світоглядним орієнтирам. Наприклад, у ситуації дилеми – збрехати або бути чесним, продовжувати обстоювати свою позицію або відмовитись від неї заради негайної вигоди, надати допомогу іншій людині або проігнорувати її, помститись за образу або простити тощо – суб'єкт тактичного вибору буде ієрархізувати ціннісні пріоритети та дієво реалізовувати їх у відповідних вчинках, керуючись насамперед втіленими у власній *життєвій позиції* [1] світоглядними ідеалами, принципами та переконаннями.

Кардинально іншою є ситуація здійснення особистістю стратегічних виборів, істотною рисою яких є зокрема те, що зіставлявані альтернативи, маючи однакову значущість та спонукальну цінність, по-різному визначають подальшу долю людини, загальний напрям її життєвого шляху, і надання переваги одній із них з огляду на незворотність можливих наслідків значно ускладнене. В цьому випадку конструктивне здійснення суб'єктом стратегічного життєвого вибору пов'язане із трансцендуванням самої ситуації вибору, шляхом «включення» сукупності дискретних альтернатив до заданого вищими (гуманістичними та духовними [9]) ціннісно-смысловими інстанціями світоглядного контексту, в межах якого вони змістовно саморозкриваються, зазнають деякого внутрішнього перетворення і врешті-решт позбавляються форми конфліктності [15].

Як приклад, наведемо ситуацію, коли перед молодою людиною постає необхідність здійснити професійний вибір. У цьому випадку зміст альтернатив та підстави для їхнього зіставлення будуть конструюватись нею, виходячи із визначеного її генералізованими особистісними цінностями (світоглядом) стратегічного бачення перспектив власної життєдіяльності у гранично широких масштабах соціокультурного буття та шляхів якнайповнішої самореалізації, самовираження, здійснення своєї людської сутності. Тому сам процес вибору тут виходить за рамки вирішення проблеми кращості певної професії, обертаючись «для особистості необхідністю вирішувати для себе “вічні питання” про людське призначення, про смисл буття, про своє місце у житті» [23, с.85]. Згадана складна духовна робота, досягаючи своєї кульмінаційної точки, призводить або до успішного здійснення людиною доленосного вибору, або, у разі, коли через певні

світогляд, тобто орієнтація особистості на прийняті нею соціально значущі, «базові» цінності» [14, с.44].

причини однозначний та категоричний вибір принципово неможливий, – до переоцінки тих фундаментальних світоглядних цінностей, «котрі утворюють “самість” особистості, глибинне джерело її “сутнісних сил” і життєвих спонукань» [19, с.82], та вироблення на цій основі якісно нової внутрішньої позиції, яка б уможливила подальше оптимальне особистісне функціонування людини.

Окреслені вище психологічні механізми здійснення особистісних виборів, розглянуті у більш широкому контексті – як етапи, процесуальні моменти розв’язання людиною життєвих задач, – дозволяють розкрити співвідношення світогляду з *когнітивною сферою особистості*.

У гранично широкому сенсі *життєву задачу* можна визначити як таку, що передбачає реалізацію суб’єктом у конкретних умовах життєдіяльності певної життєвої мети³. Властиві такого роду задачам віднесеність суб’єктові, їхній внутрішній характер, динамічність, достатньо високий рівень суб’єктивної складності та проблемності [10] не лише визначають специфіку їхньої постановки та вирішення, а й необхідно передбачають наявність регулюючого впливу на цей процес світоглядних структур особистості. Так, самостійне формування суб’єктом життєвої задачі та досягнення її чіткого усвідомлення вимагає поряд із достатнім рівнем інтелектуальної культури людини (що надає змогу відчутти наявність протиріччя, проблеми, співвіднести її зміст зі своїми когнітивними здібностями та зрозуміти завдяки цьому характер задачі, наявні засоби її розв’язання тощо) артикульованості тих ціннісних пріоритетів, у яких сфокусовані особливості її світогляду. Останні *опосередковують процес вироблення особистістю пізнавального ставлення до конкретної життєвої задачі, визначення її значущості для себе та формування на цій основі готовності до її конструктивного розв’язання*. Наприклад, проблема пошуку додаткового заробітку може або взагалі не оформитись у життєву задачу, або, навпаки, стати такою для людини залежно від того, наскільки необхідність у зароблянні грошей відповідає її світоглядним уявленням про бідність/багатство тощо. Таким чином,

³ Таке трактування життєвої задачі можна розглядати як одну з інтерпретацій описаного Г.О. Баллом загального поняття задачі – «системи, обов’язковими компонентами якої є: а) предмет задачі, що знаходиться у вихідному стані...; б) модель потрібного стану предмету задачі» [5, с.32]. У даному випадку предмет життєвої задачі містить усі суттєві умови життєдіяльності суб’єкта, в яких дана життєва мета; остання розглядається нами як модель бажаного результату особистісного самоздійснення людини на певному етапі її життєвого шляху.

збіг зовнішньої життєвої задачі зі світоглядними орієнтаціями суб'єкта є тим визначальним чинником, котрий зумовлює її вписування в індивідуальний образ світу, прийняття та осмислення.

У процесі власне розв'язання життєвих задач *світоглядні структури виступають як своєрідні метакогніції*, котрі, забезпечуючи активний контроль за станом індивідуальних ментальних ресурсів, регуляцію інтелектуальної діяльності та організацію когнітивних процесів відповідно до конкретних цілей, виявляють свою специфіку при реалізації таких двох основних функцій:

1) включення до контексту розв'язуваної життєвої задачі образу самого вирішувача шляхом актуалізації декларативних знань про нього як суб'єкта пізнавального ставлення до світу та здійснення на цій основі її довизначення через накладання додаткових, насичених ціннісно-смісловим змістом умов, яким повинен задовольняти результат або процес її розв'язання [18];

2) постановка, узагальнення й корегування цілей пізнавальної діяльності за рахунок кваліфікування їхнього ціннісного значення з наступним актуалізацією адекватних їм когнітивних схем, алгоритмів, евристик та інших культурних засобів, необхідних для перетворення предметного змісту життєвої задачі із вихідного стану в потрібний [13, с.22-23].

Реалізація вказаних функцій уможлиблює розв'язання людиною життєвої задачі та втілення прийнятого рішення у *життєвій стратегії*⁴ – індивідуально-своєрідному способі часової організації процесу життя, забезпечення його смислової змістовності, цілісності та автентичності, зорієнтованості на особистісне зростання та творчу самореалізацію [1].

При цьому вибудовування стратегії власного життя, з одного боку, визначається його переживанням та осмисленням як спрямованої у майбутнє події, а з іншого – необхідно передбачає поряд із зважанням на теперішнє продуктивне використання втіленого у *життєвому досвіді* особистості її минулого. Суб'єктивно-діяльнісні форми актуалізації таких змістів життєвого досвіду в процесі стратегічного цілепокладання та формування свідомих образів очікуваного майбутнього багато в чому залежать від їхнього зв'язку зі світоглядом особистості. Актуалізовані елементи життєвого досвіду набувають сенс лише через світоглядні переконання, котрі виступають

⁴ У зв'язку з цим можна говорити, що життєві задачі утворюють самотутній пласт задач, де шуканим безпосередньо виступає стратегія цілісного життя людини.

засобом переведення цих елементів із абстрактного змісту свідомості до конкретної структури проєктованої життєдіяльності як її ціннісно-сміслові опори [19]. В цій якості вони задають основні змістові параметри *життєвої програми* – моделі наміченого особистістю життєвого шляху (див., наприклад [3]) – та визначають спектр можливих варіантів її реалізації.

Безпосереднє здійснення особистістю життєвої програми відбувається у формі *свідомої саморегуляції* [20], об'єктом якої, в даному випадку, виступає система її об'єктивних відносин зі світом, а психологічним механізмом – забезпечення відповідності змісту цих відносин її світоглядним орієнтаціям: генералізованим смисложиттєвим принципам та уявленням про належне. Останні й конституують вищі рівні регуляторної системи зрілої особистості, визначаючи: 1) унікальність, граничну з точки зору вищих людських цінностей осмисленість, а відтак – позаситуативну спричиненість дій, тобто їхній *вчинковий* характер; 2) можливість *вільно* змінювати критеріальні основи здійснюваних вчинків; 3) специфічні механізми зворотного зв'язку, що виявляються у ґрунтованому на *відповідальності* контролюванні наслідків вчиненого.

Реалізуючи в такий спосіб функцію регуляції процесу вчинкового життєздійснення особистості, світогляд виявляється в її *характері*. На їхній тісний зв'язок та взаємодію указує, зокрема, С.Л. Рубінштейн: «Оскільки певний світогляд, переходячи в переконання людини, в її моральні уявлення та ідеали, регулює її поведінку, він, відображаючись у її свідомості та реалізуючись у її поведінці, суттєво бере участь у формуванні її характеру. Єдність цілей, котрі він ставить перед людиною, істотно зумовлює цілісність характеру. Систематично спонукаючи людину вчиняти певним чином, світогляд, мораль мовби осідають та закріплюються в її характері у вигляді звичок – звичних способів моральної поведінки. Перетворюючись у звички вони стають “другою натурою” людини. Можна в цьому сенсі сказати, що характер людини – це певною мірою її не завжди усвідомлений та теоретично оформлений світогляд» [22, с.624-625].

Найважливішим результатом такої взаємодії світогляду з характером особистості є вироблення нею *індивідуального стилю життя*, де знаходить своє вираження певний тип її світоглядного ставлення до життя, її вибіркового та водночас стійкого духовно-практичного зв'язку із ним.

І тому цілком закономірно, що виробляючи власний життєвий стиль, особистість одночасно із цим здійснює і певний *варіант життя* [12], в якому об'єктивуються її світоглядні орієнтації – ідеали, переконання, моральні імперативи та смисложиттєві цінності.

Утворюючи тісні функціональні зв'язки зі спрямованістю особистості, її когнітивною сферою, системою регуляторики, досвідом та характером (рис. 1), світогляд, по-перше, визначає цілісність особистості та системну стійкість її психологічної структури і, як наслідок, – забезпечує реалізацію індивідом основних особистісних функцій, а по-друге, – виступає найважливішою умовою прояву особистісної суб'єктності.

Рис. 1. Функціональні зв'язки світогляду в структурі особистості

У першому випадку світогляд, задаючи за допомогою системи генералізованих смисложиттєвих орієнтацій функціональні межі ставлення особистості до світу, встановлює тим самим і границі її *цілісності* – міру інтегрованості, самодостатності та автономності, якісної визначеності та своєрідності. Разом із тим, сформований світогляд визначає *системну стійкість особистості*, що виявляється в її здатності виходити в процесі побудови та реалізації життєвого шляху із власної системи цінностей і смислів, протистояти тиску зовнішніх впливів, що суперечать її поглядам та переконанням, перетворювати ситуацію та свою поведінку відповідно до намічених цілей, «розвивати свої внутрішні потенціали, не дивлячись на зміни біологічної, психологічної, соціальної сторін буття» [7, с.72].

Сказане дозволяє зробити висновок про визначальну роль світогляду у реалізації індивідом основних *особистісних функцій*:

усвідомленні та реалізації власного *Я* в єдності всіх його проявів (фізичного, психологічного, соціально-рольового, екзистенційного тощо); зміні співвідношення та спрямованості детермінаційних впливів та побудові на цій основі вільної та відповідальної поведінки; забезпеченні довільності та вольової регуляції різних видів соціальної активності; позиціонуванні себе відносно свого минулого, теперішнього та майбутнього з наступним вибудовуванням часової перспективи власного життя; забезпеченні продуктивного входження у діалогічно-творчу взаємодію з культурою як її генеративне, формоутворювальне начало [24].

У другому випадку йдеться про опосередкування світоглядними структурами вищих рівнів *суб'єктної активності особистості* (учинневої, пізнавальної, комунікативної, творчої, інтелектуальної, наднормативної, надситуативної тощо), що зумовлює її цілеспрямований, неадаптивний, перетворювально-конструктивний характер. При цьому світогляд, виступаючи загальною ціннісно-сміисловою основою вказаних видів активності, забезпечує їхню змістову спрямованість та рефлексивну регуляцію, внаслідок чого уможливується смислове оцінювання особистістю процесуально-результативної сторони власної життєдіяльності та самої себе як її суб'єкта [26].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, підбиваючи підсумки здійсненого аналізу, зафіксуємо такі висновки:

1. Світогляд у структурі особистості утворює тісні взаємозв'язки зі спрямованістю, в межах яких він ієрархізує провідні мотиваційно-ціннісні утворення особистості та забезпечує завдяки цьому продуктивне здійснення життєвих виборів.

2. Зв'язок світогляду із когнітивною сферою особистості виявляється в опосередковуванні ним процесу вироблення пізнавального ставлення до конкретної життєвої задачі та метакогнітивної регуляції її розв'язання.

3. При побудові особистістю життєвої стратегії світоглядні переконання перетворюють актуалізовані елементи її досвіду в ціннісно-сміслові опори її конкретних життєвих програм. Вбудовування таких опор у загальний контур особистісної саморегуляції уможливує подолання впливу ситуативних детермінант та здійснення вільних і відповідальних вчинків.

4. Тип світоглядного ставлення до життя, викристалізовуючись у характері особистості, забезпечує становлення її індивідуально-своєрідного життєвого стилю, в межах якого будується певний варіант життєвого шляху.

5. Описана специфіка функціональних взаємозв'язків світогляду з основними компонентами особистісної структури дозволяє зробити

припущення про його організуючу роль у забезпеченні цілісності та системної стійкості особистості, реалізації індивідом основних особистісних функцій, прояві особистісної суб'єктності.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 301 с.
2. Асмолов А.Г. Психология личности : культурно-историческое понимание развития человека / А.Г. Асмолов. – М. : Смысл : Издательский центр «Академия», 2007. – 528 с.
3. Ахмеров Р.А. Жизненные программы личности / Р.А. Ахмеров // Наука и практика. Диалоги нового века : Материалы международной научно-практической конференции. Часть 1. – Набережные Челны : Изд-во Камского государственного политехнического института, 2003. – С.3-4.
4. Балл Г.А. Выбор в жизни человека как предмет системологического и психологического анализа / Г.А. Балл // Мир психологии. – 2010. – № 1. – С.197-208.
5. Балл Г.А. Теория учебных задач: Психолого-педагогический аспект / Г.А. Балл.– М. : Педагогика, 1990.– 184 с
6. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте. Психологическое исследование / Л.И. Божович. – М. : Просвещение, 1968. – 464 с.
7. Борисова М.Н. Мировоззрение студентов как фактор системной устойчивости личности : дис. ...канд. психол. наук : спец. 19.00.07. «Педагогическая психология» / М.Н. Борисова. – Таганрог, 2005. – 252 с.
8. Братусь Б.С. Аномалии личности / Б.С. Братусь. – М. : Мысль, 1988. – 304 с.
9. Братусь Б.С. К проблеме нравственного сознания в культуре уходящего века / Б.С. Братусь // Вопросы психологии. – 1993. – №1. – С.6-13.
10. Дернер Д. Логика неудачи. Стратегическое мышление в сложных ситуациях / Д. Дернер. – М. : Смысл, 1977. – 243 с.
11. Додонов Б.И. О системе «Личность» / Б.И. Додонов // Вопросы психологии. – 1985. – №5. – С.36-45.
12. Дружинин В.Н. Варианты жизни / В.Н. Дружинин. – СПб. : Питер, 2010. – 156 с.
13. Залесский Г.Е. Психология мировоззрения и убеждений личности / Г.Е. Залесский. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – 144 с.
14. Комлев А.А. Жизненный выбор человека: виды и факторы влияния в аспекте возможностей / А.А. Комлев // Мир психологии. – 2004. – № 4. – С.41-51.
15. Кудрявцев В.Т. Выбор и надситуативность в творческом процессе: опыт логико-психологического анализа проблемы / В.Т. Кудрявцев // Психологический журнал. – 1997. – Т.18. – №1. – С.16-30.

16. Леонтьев Д.А. Выбор как деятельность: личностные детерминанты и возможности формирования / Д.А. Леонтьев, Н.В. Филиппко // Вопросы психологии. – 1995. – №1. – С.97-110.
17. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А. Леонтьев. – М. : Смысл, 2007. – 511 с.
18. Мадди С. Смыслообразование в процессе принятия решений / С. Мадди // Психологический журнал. – 2005. – Т.26. – №6. – С.87-101.
19. Мировоззренческая культура личности: философские проблемы формирования. – К. : Наукова думка, 1986. – 294 с.
20. Моросанова В.И. Самосознание и саморегуляция поведения / В.И. Моросанова, Е.А. Аронова. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2007. – 213 с.
21. Платонов К.К. Структура и развитие личности / К.К. Платонов. – М. : Наука, 1986. – 255 с.
22. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2001. – 720 с.
23. Соболева Н.И. Жизненный выбор личности / Н.И. Соболева // Культура жизни личности: (Пробл. теории и методологии социал.-психол. исслед.) / Л.В. Сохань, В.А. Тихонович, Е.А. Донченко и др. ; Отв. ред. Л.В. Сохань, В.А. Тихонович. – К. : Наук. думка, 1988. – С.75-88.
24. Тітов І.Г. Інтегративна модель структурно-функціональної організації особистості / І.Г. Тітов // Психологія і особистість. – 2016. – №1(9). – С.18-30.
25. Тітов І.Г. Місце та роль світогляду в структурі свідомості / І.Г. Тітов // Психологія і особистість. – 2015. – №2 (8). – Частина 1. – С.45-57.
26. Titow I. Psychologische Dimensionen der Subjektivität der Persönlichkeit [Електронний ресурс] / I. Titow // Internationale Zeitschrift für Philosophie und Psychosomatik. – 2011. – №1. : режим доступа: http://www.izpp.de/fileadmin/user_upload/Ausgabe_4_1-2011/05_1-2011_Titow

И.Г. Тітов

ПСИХОЛОГИЯ МИРОВОЗЗРЕНИЯ: ЛИЧНОСТНЫЙ КОНТЕКСТ

В статье исследована проблема функциональной роли мировоззрения в структуре личности. Охарактеризована его связь с направленностью личности, ее когнитивным компонентом, компонентом опыта, характером и регуляторным компонентом. Аргументировано, что указанные связи выявляются в процессе жизнедеятельности личности: при осуществлении нею жизненных выборов, решении жизненных задач, построении и реализации стратегии собственной жизни.

Ключевые слова: личность, мировоззрение, жизненный выбор, жизненная задача, жизненная стратегия, индивидуальный стиль жизни.

I. Titov

PSYCHOLOGY OF WORLDVIEW: PERSONAL CONTEXT

The paper deals with the problem of functional role of worldview in the structure of personality. The correspondence between personality's direction, its cognitive component, experience, character, and regulation was postulated. It has been shown that this correspondence manifests itself in such aspects of life activity as making life-choice, life-problem solving, creating and fulfilling of life-strategy. In correspondence to personality's direction worldview hierarchizes dominating value-motivational formations and provides due to this productive life-choice making. The connection between worldview and cognitive sphere of personality displays itself in the mediation of producing of cognitive attitude to the concrete life-problem as well as in the processes of metacognitive regulation of its solving. When personality builds life-strategy worldview convictions and belief transform actualized elements of experience into value-sense supports of concrete life-programs. Embedding of such supports into the general contour of personal self-regulation allows to overcome the influence of situational determinants and to fulfill free and responsible acts. The type of worldview attitude to life, being crystallized in person's character, provides the formation of individual life-style. The last one substantiates personality's way of life.

Described specificity of functional correlations between worldview and core components of personal structure allows to make an assumption that worldview plays an organizational role in keeping personality's wholeness and system stability of its psychological structure.

Key words: *personality, worldview, life-choice, life-problem, life-strategy, individual life-style.*

Надійшла до редакції 1.12.2016 р.